İş sağlığı ve güvenliği eğitimi

Ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve sözleşmeler

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ofis akademi

ASYA AKADEMİ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİM KURUMU

Bölüm 1

Ulusal kuruluşlar

İSG alanında görev yapan kamu kurumları, sosyal taraflar ve meslek örgütleri

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

İSG ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları

Bakanlıklar

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Millî Savunma Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı

Diğer kamu kurum ve kuruluşları

- Belediyeler
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
- Türk Standardları Enstitüsü (TSE)
- Nükleer Düzenleme Kurumu (NDK)
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2021'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak ikiye ayrıldı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2021'de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı adını aldı; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2018'de Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı oldu. AFAD 2018'den beri İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu 2020'de kapatıldı; düzenleyici görevler NDK'ya, araştırma görevleri TENMAK'a geçti. Sağlık Bakanlığı 2025'ten beri çalışan sağlığı merkezleri (ÇASMER) aracılığıyla İSG hizmeti de sunmaktadır.

Sosyal taraflar, meslek örgütleri ve vakıflar

Kamu kurumları dışında aşağıdaki işçi ve işveren kuruluşları, meslek örgütleri, dernek ve vakıflar da İSG ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgilenir:

İşveren kuruluşları

- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)
- Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS)
- Türkiye Kimya, Petrol, Lastik ve Plastik Sanayii İşverenleri Sendikası (KİPLAS)
- Türkiye İnşaat ve Tesisat Müteahhitleri İşveren Sendikası (İNTES)
- Türkiye Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası (ÇEİS)
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu (TESK)

İşçi ve kamu görevlisi konfederasyonları

- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)
- Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ)
- Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)
- Memur Sendikaları Konfederasyonu (Memur-Sen)
- Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (Türkiye Kamu-Sen)
- Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK)

Meslek örgütleri, dernek ve vakıflar

- Türk Tabipleri Birliği (TTB)
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)
- Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği (TKSD)
- Meslek Hastalıkları ve İş Kazalarını Araştırma ve Önleme Vakfı (MESKA)
- Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA)
- Türkiye İş Güvenliği İş Adamları Derneği (TİGİAD)
- İş Sağlığı Hemşireliği Derneği (İŞHEM-DER)

Bölüm 2

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

İSG'de en ağırlıklı görevleri üstlenen kurum ve birimleri

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

2021

Bakanlığın görevleri

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği konusunda en önemli ve ağırlıklı görevleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı üstlenir. Bakanlığın görevlerinden bazıları (1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, md. 86):

a Çalışma hayatını düzenleyici, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler almak

b Çalışma hayatındaki mevcut ve muhtemel sorunları ve çözüm yollarını araştırmak, çalışanları koruyucu tedbirleri almak

f İş sağlığı ve güvenliğini sağlayacak tedbirlerin uygulanmasını izlemek

g Çalışma hayatını denetlemek

h Sosyal sigorta hizmetlerini uygulamak, sosyal güvenlik imkânını sağlamak ve yaygınlaştırmak

ı Yurt dışında çalışan Türk işçilerinin hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek

i İş istatistiklerini derlemek ve yayınlamak

j İşyerinde önleyici ve koruyucu hizmetleri yürütenlerin niteliklerini belirlemek, eğitim ve sertifikalandırılmalarını sağlamak

Bakanlığın amaç, görev ve teşkilatını düzenleyen 3146 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri 2018'de 703 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırıldı; görevler bugün Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenir.

İSG ile doğrudan ilgili birimler

İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü (İSGGM)

Politika, mevzuat ve standart; yetkilendirme ve kontrol; eğitim ve belgelendirme

Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Denetim ve teftiş; iş müfettişleri

İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü Başkanlığı (İSGÜM)

Ölçüm, analiz ve laboratuvar hizmetleri

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM)

Eğitim, seminer, araştırma ve yayın; Bakanlığa bağlı kuruluş

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)

Sosyal sigorta; iş kazası ve meslek hastalığı bildirimleri ve istatistikleri; Bakanlığın ilgili kuruluşu

İSGÜM 1969'da İş Sağlığı ve Güvenliği Enstitüsü olarak kuruldu, 2015'te bugünkü adını aldı. İş müfettişleri 2018'den beri Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı bünyesinde görev yapar.

İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü

Ülkemizde İSG'ye ilişkin politika oluşturma ve mevzuat hazırlama, standart ve norm geliştirme, kurumsal eğitim, ortak sağlık ve güvenlik birimlerinin (OSGB) yetkilendirilmesi ve kontrolü ile kişisel koruyucu donanımların piyasa gözetimi görevleri İSGGM'ye verilmiştir.

6331 sayılı Kanun'a 2024'te eklenen 24/A maddesiyle Bakanlık; İSG eğitim kurumlarını, OSGB'leri, ekipman muayene kuruluşlarını ve laboratuvarları inceleme ve denetleme yetkisine de sahiptir.

İSGGM'nin görevleri

a İSG ile iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi konularında inceleme ve araştırma çalışmalarını planlamak, programlamak ve uygulanmasını sağlamak

b Üretilen ve ithal edilen kişisel koruyucu donanımların piyasa gözetimi ve denetimini yapmak

c İşyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve diğer görevlilerin eğitim ve belgelendirme usul ve esaslarını belirlemek

ç Meslekî eğitim görenler, rehabilite edilenler, özel risk grupları ve kamu çalışanları dâhil tüm çalışanların korunması için tedbirlerin alınmasını sağlamak

d İSGÜM ile bölge laboratuvar müdürlüklerinin çalışma usul ve esaslarını düzenlemek, bunları yönetmek ve denetlemek

e Ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk değerlendirmesi, eğitim ve danışmanlık hizmetlerini yapmak; bu hizmetleri verecek kuruluşları yetkilendirmek ve denetlemek

f Eğitim kurumlarını ve OSGB'leri yetkilendirmek ve denetlemek; işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı sınavlarını yapmak, belgelerini vermek

g Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonu sağlamak

ğ Standart çalışmaları yapmak, normlar hazırlamak ve geliştirmek

h Yayın ve dokümantasyon çalışmaları yapmak, istatistikleri düzenlemek

Kaynak: 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, md. 90.

İSGÜM: araştırma ve laboratuvar hizmetleri

İSGGM'ye bağlı enstitüdür. Başlıca görevleri:

- İşyerlerinde gaz, toz, gürültü, titreşim, termal konfor ve diğer fiziksel ve kimyasal etkenlere ilişkin ölçümleri yapmak
- Çalışanların işyeri ortamındaki zararlı etkenlere maruziyet düzeylerini ölçmek
- Tüm çalışanların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı korunması için gerekli çalışmaları yapmak; yayın ve istatistik çalışmaları yürütmek
- Merkez ve bölge laboratuvarlarında ölçüm ve analiz hizmeti sunmak

İSGÜM binası

İSGÜM'ün hizmetleri

1. Gaz ölçümü
2. Toz ölçümü
3. Ağır metal ölçümü
4. Hava akım hızı ölçümü
5. Termal konfor ölçümü
6. Gürültü ölçümü
7. Titreşim ölçümü
8. Frekans analizi
9. Aydınlatma ölçümü
10. Kan ve idrar analizi
11. Solunum fonksiyon testi
12. İşitme testi
13. İşyerinde risk değerlendirmesi
14. İSG eğitimleri
15. Danışmanlık hizmetleri
16. Kimyasalların ithaline ilişkin kontrol belgesi

Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Çalışma ortamı: İSG denetimi

Çalışma ortamı kavramı; çalışanların sağlığını, güvenliğini ve iyilik hâlini etkileyen fiziksel, kimyasal, biyolojik, ergonomik ve psikososyal etkenleri kapsar. Gerekli önlemler alınmazsa bu etkenler çalışanların iyilik durumunu bozar. Bu alanda teknik ve tıp kökenli iş müfettişleri İSG denetimleri yapar.

Çalışma koşulları: sosyal hukuk denetimi

Çalışanların korunmasını doğrudan ilgilendiren dört alanı kapsar:

- Çocukların ve gençlerin çalıştırılması
- Kadınların çalıştırılması
- Çalışma süreleri
- Ücretler ve genel olarak ödeme sistemleri

Bu alanda hukuk, işletme ve iktisat gibi alanlardan gelen iş müfettişleri denetim yapar.

6331 sayılı Kanun'a göre İSG yönünden teftiş, Bakanlığın iş müfettişlerince yapılır (md. 24).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi

Çalışma hayatı ve sosyal güvenlik konularında ulusal ve uluslararası düzeyde eğitim, araştırma, inceleme, yayın, dokümantasyon ve danışmanlık faaliyetleri için kurulmuş, Bakanlığa bağlı kuruluştur (ÇASGEM). Başlıca görevleri:

- İSG başta olmak üzere çalışma hayatı ve sosyal güvenlik konularında işyeri hekimi, mühendis, teknik eleman, hemşire ve diğer sağlık personeline yönelik eğitim programları hazırlamak, eğitim vermek, sertifikalandırmak ve araştırma yapmak
- Kamu ve özel sektördeki işçi, işveren ve yöneticiler için eğitim, seminer ve konferanslar düzenlemek
- Çalışma konularında ulusal ve uluslararası bölge seminerleri düzenlemek; araştırma ve incelemeler yapmak, belge toplamak
- İlgililerin talebi veya onayıyla işyerlerinin çalışma ve iş verimi sorunlarını inceleyip tavsiyelerde bulunmak
- Türkçe ve yabancı dillerde derleme ve yayın yapmak, istatistik hazırlamak

Kaynak: 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, md. 82 ve 84.

ÇASGEM binası

Sosyal Güvenlik Kurumu

Kuruluş amacı

Sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası bakımından kişileri güvence altına alacak; sosyal sigortacılık ilkelerine dayalı, etkin, adil, kolay erişilebilir, malî açıdan sürdürülebilir ve çağdaş standartlarda bir sosyal güvenlik sistemi gerçekleştirmek.

Üstlendiği görevler

- Sosyal güvenlik politikalarını uygulamak ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak
- Hizmet sunduğu gerçek ve tüzel kişileri hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek; haklarını kullanmalarını ve yükümlülüklerini yerine getirmelerini kolaylaştırmak
- Uluslararası gelişmeleri izlemek; AB ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak, sosyal güvenlik sözleşmelerine ilişkin çalışmaları yürütmek
- Sosyal güvenlik alanında kamu idareleri arasında koordinasyon ve iş birliğini sağlamak

İSG ile bağlantısı

- İş kazası ve meslek hastalığı bildirimlerini alır; işveren iş kazasını üç iş günü içinde bildirir (6331 md. 14).
- İş kazası ve meslek hastalığı istatistiklerini yıllık olarak yayımlar.
- İş kazası ve meslek hastalığı sigortası kapsamındaki hakları sağlar (5510 sayılı Kanun).

SGK, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili kuruluşudur. 5502 sayılı Kanun'un amaç ve kuruluş hükümleri 2018'de 703 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırılmış; Kurumun kuruluş, teşkilat ve görevleri bugün 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde (md. 403 vd.) düzenlenmektedir.

Bölüm 3

Uluslararası kuruluşlar ve belgeler

BM sistemi, Avrupa kuruluşları ve temel insan hakları belgeleri

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

İSG konusunda öne çıkan BM kuruluşları

Kısaltma	Kuruluş	İSG ile ilgisi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü	Uluslararası çalışma standartları ve İSG sözleşmeleri
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü	İşçi sağlığı, meslek hastalıkları, sağlık normları
UNEP	BM Çevre Programı	Kimyasallar ve çevre
UNIDO	BM Sanayi Geliştirme Örgütü	Sanayi geliştirme
UAEA	Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı	Radyasyon ve nükleer güvenlik standartları
UNDP	BM Kalkınma Programı	Kalkınma programları

Cenevre: ILO, DSÖ ve birçok BM kuruluşunun merkezi

Diğer önemli kuruluşlar

Kuruluş	Kısaca
EU-OSHA · Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı	AB'nin İSG bilgi ve araştırma ajansı; merkezi Bilbao
ISO · Uluslararası Standardizasyon Örgütü	Uluslararası standartlar; İSG yönetim sistemi standardı ISO 45001:2018
ISSA · Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği	Sosyal güvenlik kurumlarının uluslararası birliği; 2017'de Vision Zero kampanyasını başlattı
Eurofound · Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı	AB'de yaşam ve çalışma koşulları üzerine araştırmalar
ICOH · Uluslararası İş Sağlığı Komisyonu	İş sağlığı alanında uluslararası bilimsel ve mesleki kuruluş

İş sağlığı ve güvenliği bir insan hakkıdır

“Herkesin çalışma, mesleğini seçme ve adil ve uygun iş koşullarında çalışma hakkı vardır.”

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948, madde 23

BM sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı

1961	Avrupa Sosyal Şartı imzaya açıldı: adil çalışma koşulları, çalışmada sağlık ve güvenlik, çocukların, gençlerin ve kadın çalışanların korunması, engelli kişilerin meslekî eğitim ve topluma uyum hakkı, sağlığın korunması, sosyal ve tıbbi yardım hakları güvence altına alındı.
1966	BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi kabul edildi, 1976'da yürürlüğe girdi. Taraf devletler herkesin adil ve uygun, özellikle güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarına sahip olma hakkını tanır (md. 7). İSG, bu taahhütleri karşılayacak kilit faaliyettir.
1988	Avrupa Sosyal Şartı'na Ek Protokol: cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılmaksızın fırsat ve muamele eşitliği, bilgi alma ve danışılma, çalışma ortamı ve koşullarının belirlenmesine ve iyileştirilmesine katılma hakları.
1996	Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı: cinsel taciz ve saldırgan davranışlara karşı korunma ile çalışan temsilcilerinin korunması hakları eklendi.
2009	Lizbon Antlaşması'yla, çalışma ortamında sağlık ve güvenliğin korunması için asgari gereklilikleri öngören Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın 137. maddesi, AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 153. maddesi oldu.

Bölüm 4

Uluslararası Çalışma Örgütü

Tarihçe, yapı ve Türkiye'nin onayladığı sözleşmeler

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

ILO: kuruluş ve tarihçe

1919	Versay Antlaşması'yla, Milletler Cemiyeti'ne bağlı özel bir hükümetlerarası kuruluş olarak kuruldu. Amaç: Birinci Dünya Savaşı sonrasında büyüyen sorunlara sosyal reform niteliğinde çözümler bulmak; temel çalışma hakları, örgütlenme, toplu pazarlık, fırsat eşitliği ve çalışma hayatının diğer konularında asgari standartlar koymak.
1932	Türkiye ILO'ya üye oldu.
1944	Filadelfiya Bildirgesi ILO'nun amaç ve ilkelerini yeniden tanımladı: "Emek bir meta değildir."
1946	ILO, Birleşmiş Milletler'in ilk uzmanlık kuruluşu oldu.
1969	ILO, Nobel Barış Ödülü'nü aldı.
2019	Kuruluşunun 100. yılında Çalışmanın Geleceği İçin Yüzüncü Yıl Bildirgesi'ni kabul etti.
2022	Güvenli ve sağlıklı çalışma ortamı, çalışma yaşamının temel ilke ve hakları arasına girdi.

Uluslararası Çalışma Bürosu

- ILO'nun daimi sekretaryasıdır ve tüm faaliyetlerin merkezidir.
- Yönetim Kurulu tarafından beş yıllık, yenilenebilir bir dönem için seçilen Genel Direktör tarafından yönetilir.
- Yaklaşık 3.500 personel çalışır; personelin üçte birine yakını Cenevre'deki merkezde, kalanı sahada görevlidir ve 150'yi aşkın ülkeden gelir.
- Dünyada 40 civarında saha bürosu bulunur.

Uluslararası Çalışma Bürosu merkezi, Cenevre

Kaynak: ILO; Danimarka Dışişleri Bakanlığı, ILO Kuruluş Stratejisi 2023–2027.

Yapısı ve çalışma usulleri

BM kuruluşları içinde yalnızca ILO üçlü bir yapıya sahiptir: ekonominin “sosyal tarafları” olan işveren ve işçi temsilcileri, politika ve programların şekillendirilmesinde hükümet temsilcileriyle eşit söz hakkına sahiptir. ILO aynı üçlü yapıyı ve sosyal diyaloğu üye ülkelerde de teşvik eder.

Uluslararası Çalışma Konferansı

Her yıl Haziran’da Cenevre’de toplanır; uluslararası çalışma standartlarını kabul eder ve iki yılda bir program ve bütçeyi benimser. Her üye ülke iki hükümet, bir işçi ve bir işveren delegesiyle katılır; delegeler bağımsız olarak söz alır ve oy kullanır.

Yönetim Kurulu

Yılda üç kez toplanan yürütme organıdır; ILO politikasına ve Konferans gündemine karar verir, program ve bütçe taslağını hazırlar, Genel Direktörü seçer.

Uluslararası Çalışma Bürosu

Daimi sekretaryadır; faaliyetleri Genel Direktör yönetiminde hazırlar ve yürütür.

ILO’nun dört stratejik hedefi

1. Çalışma yaşamında standartları, temel ilke ve hakları geliştirmek
2. Kadın ve erkeklerin insana yakışır işlere sahip olabilmeleri için daha fazla fırsat sağlamak
3. Sosyal koruma programlarının kapsamını ve etkinliğini artırmak
4. Üçlü yapıyı ve sosyal diyaloğu güçlendirmek

Üçlü yapı

Üçlü yapı, işçi, işveren ve hükümet kesimlerinin çalışma hayatına ilişkin sosyal ve ekonomik konularda danışma ve müzakere mekanizmaları çerçevesinde birlikte çalışıp karar almalarını sağlayan oluşumdur.

- İşveren ve işçi temsilcileri ekonominin "sosyal tarafları", hükümet ise politika ve programları şekillendiren taraftır.
- Üçlü yapıda taraflar eşit söz hakkına sahiptir.
- Türkiye'deki örnekler: Ekonomik ve Sosyal Konsey; işçi, işveren ve hükümetten beşer temsilciyle toplanan Asgari Ücret Tespit Komisyonu; Ulusal İSG Konseyi.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu toplantısı

ILO ve Türkiye: sayılarla

187
ILO üye devleti

1932
Türkiye'nin üyelik yılı

59
Türkiye'nin onayladığı sözleşme

10/10
temel sözleşmenin tamamı Türkiye'de onaylı

Türkiye'nin onayladığı 59 sözleşmeden 55'i yürürlükte, 3'ü feshedilmiştir. Dört yönetişim (öncelikli) sözleşmesinden üçü onaylıdır. 2022'de 155 ve 187 sayılı sözleşmelerin eklenmesiyle temel sözleşme sayısı 8'den 10'a çıkmıştır.

ILO'nun en yeni standartları arasında 2019 tarihli Şiddet ve Taciz Sözleşmesi (No. 190) ile 2025'te kabul edilen ve iş ortamındaki biyolojik tehlikeleri doğrudan ele alan ilk standartlar olan Biyolojik Tehlikeler Sözleşmesi (No. 192) ve Tavsiye Kararı (No. 209) bulunur.

Kaynak: ILO NORMLEX; ILO, 113. Uluslararası Çalışma Konferansı kararları (Haziran 2025).

Türkiye’nin onayladığı temel İSG sözleşmeleri

Sözleşme	ILO’da kabul	Onay kanunu	ILO’ya onay kaydı	Türkiye için yürürlük
155 İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamı	22.06.1981	5038 · 07.01.2004	22.04.2005	22.04.2006
161 İş Sağlığı Hizmetleri	1985	5039 · 07.01.2004	22.04.2005	22.04.2006
187 İSG’yi Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi	15.06.2006	6485 · 15.05.2013	16.01.2014	16.01.2015

5038 ve 5039 sayılı onay kanunları 13.01.2004 tarihli ve 25345 sayılı, 6485 sayılı Kanun 29.05.2013 tarihli Resmî Gazete’de yayımlandı. ILO sözleşmeleri, onayın ILO’ya kaydından 12 ay sonra o ülke için yürürlüğe girer.

Türkiye 2015’te 167 sayılı İnşaatta Güvenlik ve Sağlık ve 176 sayılı Madenlerde Güvenlik ve Sağlık sözleşmelerini de onayladı; bu sözleşmeler 23 Mart 2016’da yürürlüğe girdi.

1981

155 sayılı sözleşmenin kapsamı

- Her üye, iş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamına ilişkin tutarlı bir ulusal politika geliştirir, uygular ve periyodik olarak gözden geçirir.
- İş kazaları ve meslek hastalıklarının işverenlerce ilgili makamlara bildirilmesine ilişkin usuller oluşturulur ve uygulanır; iş kazası ve meslek hastalığı istatistikleri yıllık olarak hazırlanır.
- Hayatı veya sağlığı için ciddi ve yakın bir tehlike bulunduğunu düşünmesi için haklı bir gerekçesi olduğundan işinden uzaklaşan işçi, bunun olumsuz sonuçlarına karşı korunur.
- İSG ve çalışma ortamına ilişkin sorunlar için, yüksek teknik, tıbbi ve meslekî eğitim dâhil, tüm çalışanların ihtiyacını karşılayacak şekilde her düzeyde eğitim ve öğretimin geliştirilmesi için önlemler alınır.

1985

161 sayılı sözleşmenin kapsamı

Her üye; kamu sektörü ve üretim kooperatifi üyeleri dâhil, tüm ekonomik faaliyet dallarında ve tüm işletmelerde bütün işçiler için iş sağlığı hizmetlerini aşamalı olarak geliştirmeyi üstlenir. Hizmetler, işletmedeki risklere uygun olarak şu görevleri kapsar:

1. İşyerinde sağlığa zararlı risklerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi
2. İşyeri tasarımı, makine ve teçhizat ile kullanılan maddeler dâhil işin planlanması ve organizasyonu
3. Yeni teçhizatın sağlık açısından değerlendirilmesi gibi iş uygulamalarını iyileştirme programlarına katılım
4. İşçilerin sağlığının işle ilişkisi bakımından gözetimi
5. İşin işçiye uygun hâle getirilmesi
6. Meslekî rehabilitasyon önlemleri
7. İş sağlığı, hijyen ve ergonomi alanlarında bilgi, eğitim ve öğretim sağlamada iş birliği
8. İlk yardım ve acil tedavi hizmetlerinin örgütlenmesi
9. İş kazaları ve meslek hastalıklarının analizi

2006

187 sayılı sözleşmenin kapsamı

Ulusal İSG politikası

Üye ülkeler ulusal bir İSG politikası hazırlayıp uygulayarak sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının sağlanmasını ve sürekli geliştirilmesini temin eder.

Ulusal İSG sistemi

Yetkili makamı, teşkilatı ve ilgili mevzuatı bulunan bir ulusal İSG sistemi kurulur; düzenli olarak gözden geçirilip güçlendirilir.

Ulusal İSG programı

Ülke çapındaki hedef ve faaliyetleri belirlemek, izlemek ve değerlendirmek için ulusal bir İSG programı hazırlanır ve sürekli geliştirilir.

Sözleşme, önleme ilkesine en yüksek önceliğin verildiği ulusal önleyici güvenlik ve sağlık kültürünün geliştirilmesini amaçlar; 2022'den beri temel sözleşmeler arasındadır.

Türkiye'nin onayladığı ILO sözleşmeleri (1/2)

C2	İşsizlik	**C55**	Gemi adamlarının hastalık, yaralanma ve ölümünde armatörün sorumluluğu	**C88**	İş ve işçi bulma servisi
C11	Örgütlenme özgürlüğü (tarım)	**C58**	Asgari yaş (deniz) (revize)	**C92**	Mürettebatın gemide barınması (revize)
C14	Haftalık dinlenme (sanayi)	**C59**	Asgari yaş (sanayi) (revize)	**C94**	Çalışma şartları (kamu sözleşmeleri)
C15	Asgari yaş (trimciler ve ateşçiler)	**C68**	Gemi mürettebatı için iaşe ve yemek hizmetleri	**C95**	Ücretlerin korunması
C26	Asgari ücret belirleme yöntemi	**C69**	Gemi aşçılarının meslekî ehliyet diplomaları	**C96**	Ücretli iş bulma büroları (revize)
C29	Zorla çalıştırma	**C73**	Gemi adamlarının sağlık muayenesi İSG	**C98**	Örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı
C34	Ücretli iş bulma büroları	**C77**	Gençlerin tıbbi muayenesi (sanayi) İSG	**C99**	Asgari ücret tespit mekanizması (tarım)
C42	İşçinin tazmini (meslek hastalıkları) (revize) İSG	**C80**	Son maddelerin revizyonu (1946)	**C100**	Eşit ücret
C45	Yeraltı işleri (kadınlar) İSG	**C81**	İş teftişi (onay: 1951) İSG	**C102**	Sosyal güvenlik (asgari standartlar)
C53	Ticaret gemisi kaptan ve zabitlerinin meslekî yeterliliği	**C87**	Sendika özgürlüğü ve sendikalaşma hakkının korunması	**C105**	Zorla çalıştırmanın kaldırılması

C155 sarı zemin: temel sözleşme · İSG iş sağlığı ve güvenliğiyle doğrudan ilgili

Türkiye'nin onayladığı ILO sözleşmeleri (2/2)

C108	Gemi adamlarının ulusal kimlik kartları	**C134**	İş kazalarının önlenmesi (gemi adamları) İSG	**C158**	Hizmet ilişkisine son verilmesi
C111	Ayrımcılık (iş ve meslek)	**C135**	İşçi temsilcileri	**C159**	Meslekî rehabilitasyon ve istihdam (engelliler)
C115	Radyasyondan korunma (onay: 1968) İSG	**C138**	Asgari yaş (onay: 1998)	**C161**	İş sağlığı hizmetleri İSG
C116	Son maddelerin revizyonu (1961)	**C142**	İnsan kaynaklarının geliştirilmesi	**C164**	Gemi adamlarının sağlığının korunması ve tıbbi bakımı İSG
C118	Muamele eşitliği (sosyal güvenlik)	**C144**	Üçlü danışma (uluslararası çalışma standartları)	**C166**	Gemi adamlarının ülkelerine geri gönderilmesi
C119	Makinelerin korunma tertibatıyla donatılması (onay: 1967) İSG	**C146**	Gemi adamlarının yıllık ücretli izni	**C167**	İnşaatta güvenlik ve sağlık İSG
C122	İstihdam politikası	**C151**	Çalışma ilişkileri (kamu hizmeti)	**C176**	Madenlerde güvenlik ve sağlık İSG
C123	Asgari yaş (yeraltı işleri) İSG	**C152**	Liman işlerinde güvenlik ve sağlık İSG	**C182**	En kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği
C127	Azami ağırlık İSG	**C153**	Karayolu taşımacılığında çalışma ve dinlenme süreleri	**C187**	İSG'yi geliştirme çerçeve sözleşmesi İSG
C133	Mürettebatın gemide barınması (ek hükümler)	**C155**	İş sağlığı ve güvenliği ve çalışma ortamı İSG		

C155 sarı zemin: temel sözleşme · İSG iş sağlığı ve güvenliğiyle doğrudan ilgili

Bölüm 5

DSÖ, EU-OSHA ve AB direktifleri

Sağlık, Avrupa düzeyinde bilgi paylaşımı ve ortak asgari kurallar

YENİ UZMAN AKADEMİ iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

1948

Dünya Sağlık Örgütü

Kuruluş ve üyelik

- BM'nin sağlık alanında küresel önderlik ve eşgüdüm sağlamakla görevli uzmanlık kuruluşudur; merkezi Cenevre'dedir.
- DSÖ Anayasası 7 Nisan 1948'de yürürlüğe girdi; 7 Nisan her yıl Dünya Sağlık Günü olarak kutlanır.
- Türkiye, örgütün kuruluş çalışmalarına katıldı ve DSÖ Anayasası'nı 5062 sayılı Kanun'la onaylayarak üye oldu.
- Üye sayısı 194'e ulaşmıştı; ABD'nin Ocak 2026'da, Arjantin'in Mart 2026'da ayrılmasıyla bu sayı azalmaktadır.

Temel görevleri

- Dünya çapında sağlık sorunlarının çözümünde öncülük ve rehberlik etmek
- Küresel boyutta sağlık araştırmalarına zemin hazırlamak ve yönlendirmek
- Sağlıkla ilgili norm ve standartları belirlemek
- Sağlık politikaları konusunda ülkelere teknik destek sağlamak; küresel sağlık gelişmelerini izlemek ve değerlendirmek

DSÖ ve ILO, 2021'de işle ilgili hastalık ve yaralanma yüküne ilişkin ilk ortak tahminlerini yayımladı: 2016'da 1,9 milyon kişi işle ilgili nedenlerle hayatını kaybetti.

1994

Avrupa İş Sağlığı ve Güvenliği Ajansı (EU-OSHA)

- AB'de işyerlerinin daha sağlıklı, güvenli ve üretken olmasına katkıda bulunmak amacıyla 1994'te kuruldu; 1996'dan beri Bilbao'da faaliyet gösteriyor. Bugünkü dayanağı 2019/126 sayılı AB Tüzüğü'dür.
- İSG konusunda ülkelerin gelişimini ve bilgi paylaşımını destekler; hükümet, işçi ve işveren temsilcilerini bir araya getiren üçlü bir yapıyla yönetilir.
- Üye ve aday ülkelerdeki odak noktaları ağı ve ortak formatta internet sayfaları aracılığıyla bilgi alışverişini sağlar; Avrupa İşletmeler Araştırması (ESENER) gibi çalışmalar yürütür.
- Türkiye, Ajans'ın çalışmalarına aday ülke olarak gözlemci statüsünde katılır.

EU-OSHA merkezi, Bilbao

1989

Çerçeve Direktif: 89/391/AET

Çalışanların işteki güvenlik ve sağlığının iyileştirilmesini teşvik edecek tedbirlerin alınmasına ilişkin 12 Haziran 1989 tarihli Konsey Direktifi:

- İş kazalarından korunma bağlamında hemen hemen tüm faaliyet alanlarına ilişkin genel ilkeleri içerir.
- İşverenlere risklerin değerlendirilmesi, önlenmesi ve kaza etkenlerinin ortadan kaldırılmasıyla ilgili ciddi yükümlülükler getirir.
- Bilgilendirme, danışma, çalışanların bu süreçlere katılımı ve eğitimi konularında temel ilkeleri ortaya koyar.
- İSG ile ilgili Konsey direktiflerinin çoğu bu Çerçeve Direktif'e dayanılarak hazırlanmıştır; Türkiye'de 6331 sayılı Kanun'un temel aldığı düzenlemedir.

Başlıca AB İSG direktifleri (1/2)

Konu	Özgün düzenleme	Bugün
İşyeri bina ve eklentileri	89/654/AET	Yürürlükte
İş ekipmanlarının kullanımı	89/655/AET	2009/104/AT ile yeniden düzenlendi
Kişisel koruyucu donanım kullanımı	89/656/AET	Yürürlükte
Elle taşıma işleri	90/269/AET	Yürürlükte
Ekranlı araçlarla çalışma	90/270/AET	Yürürlükte
Geçici veya hareketli şantiyeler	92/57/AET	Yürürlükte
Gebe, yeni doğum yapmış ve emziren çalışanlar	92/85/AET	Yürürlükte
Yer üstü ve yer altı maden işletmeleri	92/104/AET	Yürürlükte
Titreşim	2002/44/AT	Yürürlükte
Gürültü	86/188/AET	2003/10/AT ile değiştirildi

Başlıca AB İSG direktifleri (2/2)

Konu	Özgün düzenleme	Bugün
Kimyasal, fiziksel ve biyolojik etkenler (ilk çerçeve)	80/1107/AET	98/24/AT ile yürürlükten kalktı
Metalik kurşun ve iyonik bileşikleri	82/605/AET	98/24/AT ile yürürlükten kalktı
Kimyasal maddeler	98/24/AT	Yürürlükte
Asbest	83/477/AET	2009/148/AT; sınır değer 2023/2668/AB ile düşürüldü
Kanserojen maddeler	97/42/AT	2004/37/AT; 2022'den beri üremeye toksik maddeleri de kapsar
Biyolojik etkenler	2000/54/AT	Yürürlükte
İyonlaştırıcı radyasyon	96/29/Euratom	2013/59/Euratom ile değiştirildi
Büyük endüstriyel kazalar (Seveso)	96/82/AT	2012/18/AB (Seveso III) ile değiştirildi
Patlayıcı ortam ekipmanı (ATEX 100)	94/9/AT	2014/34/AB ile değiştirildi
Patlayıcı ortamlarda çalışanların korunması (ATEX 137)	1999/92/AT	Yürürlükte

Ürün mevzuatında Kişisel Koruyucu Donanım Tüzüğü (AB) 2016/425 21 Nisan 2018'den, Makine Tüzüğü (AB) 2023/1230 ise 20 Ocak 2027'den itibaren uygulanır.

Kaynaklar

Ulusal kaynaklar

1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, md. 86, 88, 90 (73 sayılı CBK ile değişik, RG 21.04.2021). mevzuat.gov.tr

4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, md. 82 ve 84 (ÇASGEM).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, md. 14, 24 ve 24/A; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu; 4857 sayılı İş Kanunu, md. 39.

3146 ve 5502 sayılı kanunlar ile 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2018).

5038 ve 5039 sayılı kanunlar (RG 13.01.2004, sayı 25345); 6485 sayılı Kanun (RG 29.05.2013).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: İSGGM, İSGÜM, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı ve ÇASGEM tanıtım sayfaları. csgb.gov.tr

Uluslararası kaynaklar

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948); BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966).

Avrupa Konseyi: Avrupa Sosyal Şartı (1961), Ek Protokol (1988), Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (1996); AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma, md. 153.

ILO Anayasası ve Filadelfiya Bildirgesi (1944); ILO NORMLEX Türkiye onay kayıtları; 155, 161, 167, 176, 187, 190 ve 192 sayılı sözleşmeler.

ILO (2025). 113. Uluslararası Çalışma Konferansı kararları: Biyolojik Tehlikeler Sözleşmesi (No. 192) ve Tavsiye Kararı (No. 209).

Danimarka Dışişleri Bakanlığı. ILO Kuruluş Stratejisi 2023–2027.

DSÖ Anayasası (1946); DSÖ/ILO (2021). İşle İlgili Hastalık ve Yaralanma Yükü Ortak Tahminleri 2000–2016.

KFF (2026). The U.S. Government and the World Health Organization; Arjantin'in DSÖ'den ayrılmasına ilişkin haberler (Mart 2026).

Avrupa Birliği: 2062/94 ve 2019/126 sayılı tüzükler (EU-OSHA); 89/391/AET ve ilgili Konsey direktifleri; 2014/34/AB; 2016/425 ve 2023/1230 sayılı tüzükler.

İş sağlığı ve güvenliği eğitimi

Teşekkürler

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ofis akademi

ASYA AKADEMİ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİM KURUMU